

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационен труд на тема:

„УЧИЛИЩНО РЪКОВОДСТВО И ВКЛЮЧВАНЕ В ГРЪЦКИТЕ ДЪРЖАВНИ УЧИЛИЩА“

За присъждане на образователната и научна степен „Доктор“

Професионално направление 1.2. Педагогика (Предучилищна и медийна педагогика)

Автор: Евдоксия Сиолу

Евдоксия Сиолу е родена в Р Гърция през 1984 г. Завършва висшето си образование през 2006 г. в Университета в Йоанина, в Департамента по математика, по специалност „Математика“. През 2008 г. придобива образователна степен „магистър“ по специалност „Статистически и оперативни изследвания“ в Националния и Каподистрийски Университет в гр. Атина. В периода от 2008 г. до 2009 г. Евдоксия Сиолу специализира по проблемите на специалната педагогика в същия университет. От 2015 г. тя е редовен докторант в катедра „Предучилищна и медийна педагогика“ във ФНПП на СУ „Св. Кл. Охридски“, като през 2018 г. е отчислена с право на защита и е насочена към такава след обсъждане на труда.

От 2008 г. с периодични прекъсвания и до днес Евдоксия Сиолу работи като учител по математика в средно/основно училище към Министерството на образованието и религиозните дела в Р Гърция.

Евдоксия Сиолу има достатъчно високо ниво на владеене на английски език и на съвременни статистически методи, както и на компютърни технологии и програмиране, за осъществяване на успешно обучение в университетска докторска програма.

Научните интереси на Евдоксия Сиолу определят творческата ѝ активност към следните тематични области, освен тематичната област на дисертационния труд, който представя нейните основни изследователски постижения: използване на новите технологии в мениджмънта на университетското образование; ролята на възпитателя при отвореното онлайн и дистанционното обучение; откриване света на вероятностите и пр. За това свидетелстват и нейните участия на научни форуми в Гърция, както и съдържанието на изнесените от нея доклади и съобщения, участието ѝ в уъркшоп, както и публикуваните материали.

Дисертационният труд е в обем от 230 страници, от които 193 страници основен текст. Той е структуриран в пет глави, библиография и приложения. Литературните източници са представени чрез 222 броя публикации на латиница.

Темата на дисертационния труд е актуална и е ориентирана към изследване на теоретични и технологични аспекти на проблема за включването и приобщаването на всички деца, както и на децата със специфични образователни потребности към системата на институционалното предучилищно и училищно образование в Гърция.

В първа глава „Въведение в изследването“ е представен многопланов анализ на значимите аспекти на проучваната тематика с акцент върху изясняването на основните понятия, имащи отношение към дисертационното изследване с цел операционализирането им в контекста на специфичната проблематика на дисертационния труд и конструирането на концептуална визия, ориентираща към конкретните изследователски параметри.

Дискутирани са проблеми като: съдържателните характеристики на включването в образователната система и приобщаващо образование, както и приобщаващите модели и практики за прилагането му; ранното идентифициране и възприемането на образователни практики за деца със специални образователни потребности, включително и за деца с по-високо ниво на развитие от установените възрастови стандарти; обучението за деца със специални потребности, гарантиращо техните права за социална интеграция и приобщаване, разгледано в глобален и гръцки контекст; значимите нормативни и организационни параметри на гръцката образователна система и на ролята на директора на детската градина като една от важните образователни институции; позитивните страни на включването в теоретичен и приложен план.

Във втора глава „Преглед на литературата“ са представени множество изследвания, близки по тематика до тази на дисертационния труд. Съдържанието на тази глава е структурирано в две основни направления. Анализират се съвременни изследвания, посветени на нагласите към включването на децата и приобщаващото образование и на факторите, които им оказват влияние, от една страна на управляващите образователни институции и на учителите, работещи в тях, от друга. Участието на директорите в такъв тип изследвания се обосновава с факта, че тяхната подкрепа на концепцията за преподаване и учене чрез приобщаване е фактор, който съществено влияе върху нагласите на учителите към включването. Установените

различия в нагласите на директорите ориентират към проучване на факторите, които им влияят най-значимо, като обучение, опит в приобщаващото образование, преподавателски опит, характер на специалните образователни потребности на децата, пол, работна среда и пр. В нагласите на учителите също се регистрират определени различия по отношение на нагласите към успешното включване на децата със специфични потребности в системата на образование – от тяхното приемане до категоричното им отхвърляне. Изследователите, проучващи нагласите на учителите, се стремят към определяне на факторите, които им оказват влияние от гледна точка на превръщането на приобщаващото образование в ефективна педагогическа практика. Някои по-важни от тях, които се коментират са опит в приобщаващото образование, специализирано обучение и подготовка, преподавателски опит, условия на труд, естество и тежест на специалните потребности на децата и пр.

В **трета глава „Методология“** са представени различите компоненти на **програмната ориентация на изследването** като актуалност на проблематиката и визия за експерименталните параметри на дисертационния труд. Тук се акцентира върху избраната методология за неговото осъществяване, в основата на която е концепцията за включването на деца със специални образователни потребности в средата на обичайните детски градини. По отношение на нейните концептуални и технологичните характеристики могат да се отбележат следните аспекти:

- Формулираната **цел** успешно ориентира изследването към обосноваването на необходимостта от получаването на емпирични данни и аналитичното разкриване на връзки и закономерности, свързани с нагласите на директорите и учителите относно включването на деца със специални образователни потребности в обществените детски градини.
- Определените **специфични цели** на изследването съответстват на проучваната проблематика и на неговата обща цел. Те са свързани основно с конкретизирането на параметрите на изследването по отношение на свързаността на нагласите на учителите и директорите към включването с възможните променливи като: образователно ниво, обучение по специално образование, години преподавателски опит, преподавателски опит със деца със специални образователни потребности.
- Направените научни предположения в представените **пет хипотези** произтичат от специфичните цели на изследването и насочват към проучване на значимостта на избраните фактори по отношение на формирането и

демонстрирането на положителни нагласи към приобщаването на деца със специални образователни потребности в обичайните детски градини.

- За реализиране на емпиричното изследване по посока на неговата многоплановост е избран **подходящ инструментариум**, адекватен на проучваната проблематика. Основно са използвани модифицирани версии на две скали (Cochran 1997, Baily 2004) за установяване на нагласите на учителите и на директорите в детските градини към приобщаващото образование, съдържащи въпроси за техните професионално-демографски характеристики, както и въпроси за включването на децата със специални потребности в обществените предучилищни институции. Формираната извадка от лица за участие в изследването е коректна като количествени и качествени характеристики.

В четвърта глава „**Отчитане на данните и анализа**“ аналитично и детайлно е представено емпиричното изследване и неговите две основни съдържателни равнища – интерпретират се получените описателни данни за учителите и тези за директорите, за техните нагласи, направен е и факторен анализ на използваните скали. Статистическият и съдържателен анализ на резултатите потвърждават повечето от формулираните хипотези на изследването. Същественото тук са констатациите по отношение на нагласите на директорите към включването, които се оказва, че не са нито преобладаващо положителни, нито са доминиращо отрицателни. Важен акцент е и това, че с увеличаването на годините от директорския опит намаляват позитивните нагласи към включването, а с увеличаването на годините им опит в приобщаващото образование и преподавателският им опит се увеличават и позитивните нагласи на директорите. Анализът на изследователските данни относно нагласите на учителите към приобщаващото образование показва, че те са по-скоро положителни и, че това е характерно за хората с по-малък преподавателски опит, с по-висока образователна степен, с подготовка по специално образование и с по-голям професионален опит в приобщаването.

Получените емпирични данни успешно са прецизирани, обобщени и визуализирани в таблици – 58, диаграми и графики – общо 20.

Като позитивни моменти в тази глава на дисертационния труд могат да се посочат коректността при представянето на изследователските данни; изведените междинни изводи, съотнасянето на получените резултати към основните моменти в изследователската програма – хипотезите, общите и конкретните задачи и пр.

В пета глава „Обсъждане, заключение и препоръки“.

В тази глава продължава интерпретирането и обсъждането на резултатите от проведеното изследване на друго равнище. Тук основно се осъществява съотнасяне и сравняване на установените параметри и тенденции с получените в проведените подобни изследвания в други страни, като акцентите се отнасят преди всичко до нагласите на директорите и учителите в институциите за предучилищно образование към включването, както и професионалните прогнозни фактори, от които те са значимо повлияни.

Заключението и изводите обобщават постиженията на дисертационния труд по посока на проучването и установяването на нагласите към включването на директорите и учителите в институциите за деца от предучилищна възраст, факторите от които те се повлияват според прилагането на избраната и адаптирана изследователска методика. В синтезиран вариант се представят основните съдържателни параметри от проучването, потвърждаващи повечето от хипотезите на изследването.

Освен изтъкнатите до тук **позитивни** акценти при представянето на дисертационния труд, могат да се определят и неговите **основни приноси**:

- Демонстриран е аналитичен подход и авторска позиция при представянето и интерпретирането на теоретичните аспекти на обсъжданата проблематика и на получените емпирични данни от проведеното изследване. Акцентът в теоретико-концептуалното проучване е поставен върху разискването и интерпретирането на специфичните особености на нагласите на директорите и учителите в институциите за предучилищно образование в Гърция към включването и факторите, от които те се повлияват.
- Избрана, адаптирана и е приложена актуална и адекватна методика за установяване и оценяване на съществуващите нагласи към включването и факторите за формирането им.
- Налице е актуална корелация между съдържателните параметри на изследването, свързани с нагласите на директорите и учителите към включването и факторите за тях.
- Очертани са възможностите и условията за формиране на по-позитивни нагласи на директорите и учителите в предучилищното образование към включването, което е предпоставка за ефективното приложение, обогатяване и

усъвършенстване на приобщаващите практики и образование.

Въпроси и бележки:

1. Как могат да се обяснят установените различия, свързани с нагласите към включването на директорите и учителите в предучилищното образование в Гърция и тези демонстрирани в изследвания, реализирани в образователните системи на други държави (по-позитивни нагласи)?
2. Каква е Вашата визия за реализиране на формираща експериментална програма с цел промяна в нагласите към включването на учителите и, особено на директорите в предучилищното образование?

Представената справка показва достатъчен брой публикации () – самостоятелни и в съавторство, като голяма част от тях са свързани с проблематиката на дисертацията.

Авторефератът успешно отразява в необходимата пълнота и детайлност структурата и съдържанието на дисертацията. Процедурата съответства на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в РБългария, както и Правилниците за неговото прилагане.

В заключение, посочените позитивни акценти и приноси моменти ми дават основание да дам изцяло **ПОЛОЖИТЕЛНА ОЦЕНКА** на дисертационния труд, както и своя положителен вот, и да предложа с убеденост на Научното жури да гласува положително за присъждане на образователната и научна степен „Доктор“ в професионално направление 1.2 Педагогика (Предучилищна и медийна педагогика) на **Евдоксия Сиолу**.

София

15.01.2019 г.

Рецензент:

/проф. д-р Любослава Пенева/